

Gönderilme Tarihi: 10 Mayıs 2023; Revize Edilmiş Hali: 23 Temmuz 2023; Kabul Tarihi: 23 Temmuz 2023

KAMU POLİTİKALARININ İZLEME VE DEĞERLENDİRME AŞAMASI: TÜRKİYE'DE YATIRIM POLİTİKALARININ İZLEME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Nazmi KÜÇÜKYAĞCI¹

ÖZ

Kamu politikası, hükümetlerin bir şeyi yapmak veya yapmamak durumunda oldukları politikalar bütünüdür. Sağlıkta eğitime, kültürden spora kadar toplumsal, ekonomik, idarî, siyasî pek çok alanda karar alıcılar, bir şeylerin yapılıp yapılmamasıyla ilgili toplumsal fayda sağlayacak politika geliştirmeye yönelmişlerdir. Kamu politikalarının oluşturulması bir sürece bağlıdır. Kamu politikası sorunun tespiti; politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi olmak üzere birbirini takip eden aşamalardan oluşmaktadır. Kamu politikası sürecinin sonucunun alındığı aşama izleme ve değerlendirme aşamasıdır. Bu aşamada uygulanan politikanın belirlenen hedeflere ulaşip ulaşıldığı belirlenir. Kamu politikalarının etkinliği, izleme ve değerlendirme sürecinin düzgün şekilde gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu bağlamda, bu çalışmada kamu politika süreci ve bu sürecin en önemli aşamalarından birisi olan izleme ve değerlendirme aşaması ele alınmakta ve örnek bir uygulama olarak Türkiye'de kamu yatırım politikalarının izleme ve değerlendirme süreci incelenmektedir. Nitekim Türkiye'de yatırım politikaları, ülke kalkınmasını doğrudan etkilemekte ve hangi konulara/ sektörlere ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu noktada yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesi aşaması, kamu yatırımlarına ilişkin politika sürecinde uygulamada ortaya çıkan sorunların tespit edilmesini ve bu sorunlara yönelik yeni çözüm önerilerinin getirilmesini sağlayarak yatırım politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Politikası, Yatırım Politikası, Değerlendirme, İzleme.

MONITORING AND EVALUATION OF PUBLIC POLICIES: THE PROCESS OF MONITORING AND EVALUATION OF INVESTMENT POLICIES IN TURKEY

ABSTRACT

Public policy is the set of policies on which governments are in a position to take action or not. To decide whether to act or not in many social, administrative, and political areas, ranging from health and culture to education and sports, decision-makers have turned to the making of policies that would benefit society. The constitution of public policies is a process. This process comprises phases that follow one another, including detection of the problem, deciding on policies, and application, monitoring and evaluation of these policies. Monitoring and evaluation is the final stage of the public policy process. In this stage, whether or not the applied policy accomplished the specified objective is determined. Public policies' effectiveness depends on the proper execution of monitoring and evaluation phases. In this regard, the process of public policy making and one of the most important steps of the process, monitoring and evaluation phase, are discussed, and the process of the monitoring and evaluating public investment policies in Turkey is analyzed in this paper. As a matter of fact, investment policies in Turkey directly affect the development of the country and show which subjects/ sectors should be emphasized. At this point, the monitoring and evaluation phase of the investments contributes to the development of investment policies by

¹ Dr., Cumhurbaşkanlığı İletişim Uzmanı, vefanazmi@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9100-1150

identifying the problems that arise in practice in the policy process regarding public investments and by providing new solutions for these problems.

Keywords: Public Policies, Investment Policies, Evaluation, Monitoring.

GİRİŞ

Kamu politikası üzerinde çalışmak görüldüğünden daha zor bir çaba gerektirmektedir. Bunun nedeni kamu politikasının bir nevi disiplinler arası bir alan oluşudur. Kamu politikası; kamu yönetimi, siyaset bilimi, hukuk, ekonomi ve sosyoloji gibi birden fazla disiplinin ortak kesim noktasını oluşturmaktadır. Ancak her disiplin kendi bakış açısı çerçevesinde kamu politikasını ele almaktadır. Bu durum bir taraftan akademik olarak yeni sayılan bu alanda çalışma yapılmasını zorlaştırırken, diğer taraftan alanın gelişimini akademik olarak zenginleştirmektedir.

Günümüzde hemen hemen her konuyla ilgili politika analizi yapılmakta ve kamu politikası disiplinine katkılar artmaktadır. Ne var ki Türkiye özelinde kamu politikası doğduğu Amerika'ya göre daha yenidir. Bu alanda yapılan çalışmalar azdır. Ancak alana Türk sosyal bilimcilerin ilgisi gün geçtikçe daha da artmakta ve bu alana yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bunlar henüz arzu edilen akademik düzeye ulaşamamıştır. Dolayısıyla kamu politikasında Türk akademisyenler için keşfedilmeyi bekleyen, üzerine araştırma ve inceleme yapılması gereken pek çok konu vardır.

Kamu politikası, klasik yaklaşımda bir süreç modeli olarak ortaya konulmaktadır. Bu modele göre süreç temel olarak sorunun gündeme gelmesi, formüle edilmesi, analiz edilmesi, karar verilmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi aşamalarından oluşmaktadır. Bu çalışma kamu politika sürecinin son aşaması olan izleme ve değerlendirme sürecine odaklanmaktadır. Çalışma kapsamında Türkiye'deki yatırım politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi süreci yakından ele alınmaktadır. Böylece yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecine ilişkin kamu politikası literatüründeki bir eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu çerçevede çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde kamu politika süreci ve unsurları ele alınacak, ikinci bölümde izleme ve değerlendirme süreci yakından incelenecektir. Son olarak Türkiye'de yatırım politikalarının nasıl izlenip değerlendirildiği analiz edilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışma; literatür taraması yapılmak suretiyle niteliksel bir yöntemle hazırlanmış olup, çalışmada betimleyici ve açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmıştır. Çalışma çerçevesinde temel olarak konuyla ilgili yazılmış kitap, makale, tez ve diğer materyaller kütüphane ve internet taraması yapılmıştır. Özellikle yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecinin teknik düzeyde bilgi gerektirmesi bu alanda incelemeyi her ne kadar sınırlandırsa da detaylı bir mevzuat taraması yapılması ve uygulamaya ilişkin sistemlerin yakından incelenmesi suretiyle bu zorluklar aşılmaya çalışılmıştır.

1.KAMU POLİTİKASI SÜRECİ

Kamu politikası oluşturulması klasik yaklaşımda belli safhalardan oluşan döngüsel bir süreçte tekabül etmektedir. Kamu politikası literatüründe kamu politikası sürecinin aşamaları noktasında tam bir uyum bulunmamakla birlikte genel olarak kamu politika sürecinin beş aşamadan oluştuğu

söylenbilir. Bunlar sorunun tanımlanması, gündeme alma, politikanın oluşturulması, politikanın uygulanması ile izleme ve değerlendirme aşamasıdır.

İlk aşama sorunun tanımlanmasıdır. Sorunun tanımlanması, insanların kamusal problemler olarak neleri ele almak istedikleri ve bu tür problemlerle ilgili farklı toplumsal katmanların ne düşündükleri ya da ne konuştuklarıyla ilgilidir (Rochefort, 1994: 7). Sorunun tanımlanması bir nevi insanların buldukları mevcut durumlarla ilgili olarak gerçekle ilgili inanç ve algılarının örtüşmesiyle alakalıdır. Sorunların tanımlanması noktasında toplumda bir uzlaşma sağlamak çoğu zaman zordur. Nitekim bazı sorunlar belirli bir toplum kesimi için bir sorun olarak görülürken tüm toplumu ilgilendiren bir sorun olarak görülmeyebilir. Bu durumda ortada bir sorun vardır; ancak o sorun tüm toplumca veya toplumun çok geniş bir kesimince bir sorun olarak kabul edilmeyebilir. Bu noktada hangi sorunun hükümetçe önceliklendirilip ele alınması konusu gündeme alma aşamasında belirlenir.

İkinci aşama olan gündeme alma, kamu politika sürecinin önemli aşamalarından biri olmasına rağmen diğer aşamalara göre daha az ilgi çekmektedir. Gündem oluşturma, kamusal nitelikte bir sorunun devletin ilgili kurumlarınca dikkate alınarak çözülmesini sağlama çabası olarak tanımlanabilir (Akdoğan, 2013: 211). Birkland gündeme almayı toplumsal sorunların ve bu sorunlara ilişkin alternatif çözümlerin yönetilenler ve yönetenler seviyesinde önem kazanması veya kaybetmesi süreci olarak tanımlamaktadır (Birkland, 2007: 63). Bir sorunun nasıl formüle edildiği ve hangi aktörler tarafından nasıl gündeme getirildiği kamu politikasının nasıl oluşacağını ve bu sürecin nasıl sonuçlanacağını büyük ölçüde belirlemektedir. Çünkü sorunlar ortadadır; ancak bunların formüle edilmesi ve topluma sunulmasında aktörlerin farklı dünya görüşleri ve algıları vardır. Bu nedenle her sorun toplumun gündemine getirilemez. Bunlar üzerinde uzlaşma sağlamak zordur. Dolayısıyla sorunların tanımlanması ve ölçülmesinde tarafsız veya nesnel olunamaz. Bu nedenle gündeme gelen sorunların nasıl ve hangi aktörlerce gündeme getirildiği kamu politikasının uygulama sürecini de belirler.

Ayrıca bir sorunun gündeme alınması o sorunun çözüleceği anlamına gelmez. Ancak bu durum, o konunun diğer problemlere nazaran toplum tarafından bir problem olarak ön planda tutulduğunu göstermesi bakımından önemlidir (Baumgartner ve Jones, 1993: 28-29). Gündeme almada, belli bir yerde ve zamanda kamuoyunun bir soruna dikkatinin çekilmesi amaçlanmaktadır. Gündeme alma, hükümetin çeşitli sorunlar ve meseleler arasından bir seçim yapmasını gerektirmektedir (Jann ve Wegrich, 2007: 46). Toplumdaki farklı aktörler kendileriyle ilgili sorunların ve meselelerin hükümetin gündemine girmesi için çaba harcarlar.

Üçüncü aşama olan politika oluşturulması kamu politikasında hedeflerin belirlenmesi, bu hedeflere ulaşmak için mevcut sorunu ortadan kaldıracak seçeneklerin belirlenmesi, seçeneklerden birisinin tercih edilmesi ve uygulanmasını ifade etmektedir. Sidney'in ifade ettiği üzere bu aşamada "Politikanın oluşturulması aşamasında temel hedef ve öncelikler nelerdir?, Bu hedeflere ulaşmayı sağlayabilecek alternatif yollar nelerdir?, Belirlenen her bir alternatifin avantaj ve dezavantajları ile bunların topluma ve hükümete maliyetleri nelerdir?" türünden bazı sorulara yanıt aranarak en iyi seçeneğin hangisi olduğunu değerlendirmek gerekmektedir(Sidney, 2007: 79).

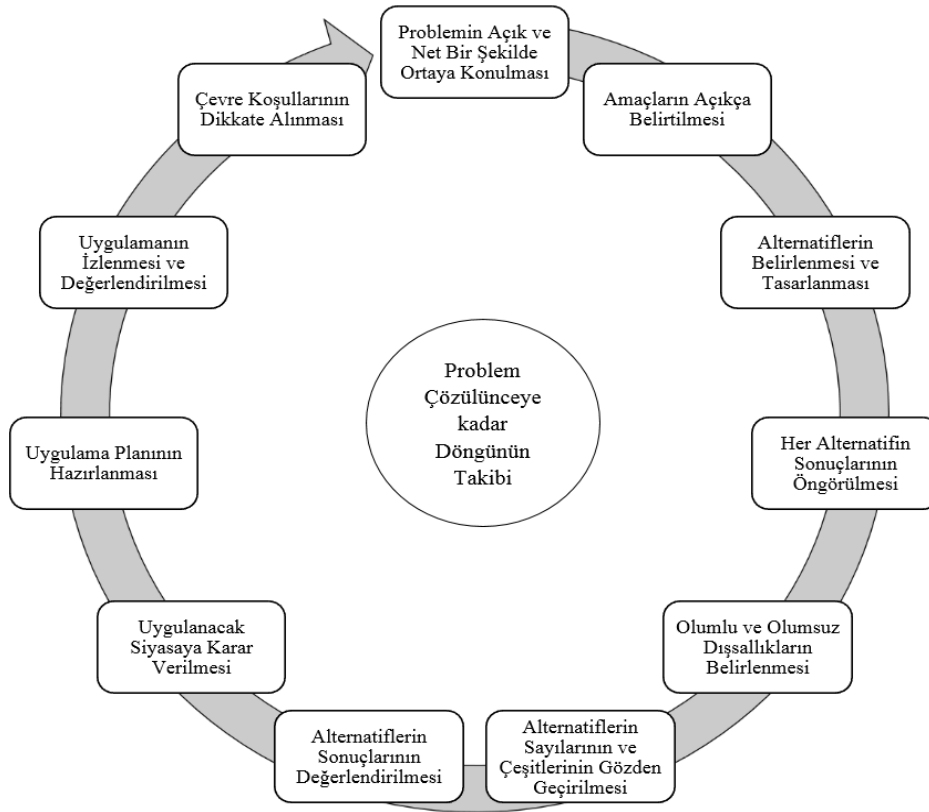
Bu aşamada önemli görülerek gündeme alınan sorunla ilgili en uygun çözüm yolu bulunur. Ardından bu çözüm yolu önce bir politika taslağına dönüştürülür ve daha sonra bu taslağı resmîyet kazandırılır. Resmîyet kazandırma sadece yasama organı tarafından yapılan işlemlerle gerçekleştirilmez. Resmîyet kazandırma aynı zamanda yürütmenin düzenleyici işlemleri (tüzük, yönetmelik, yönerge, kararname vb.) ve idarelerin aldığı kararlarla yapılabilmektedir (Akgül ve Kaptı, 2010).

Dördüncü aşama politikanın uygulanmasıdır. Bu aşama politika hedeflerinin eyleme dönüştürülmesi aşaması olarak da tanımlanmaktadır. Kamu politikasının en önemli ve can alıcı süreci olarak görülmektedir (Lipsky, 1980:13). Ancak çoğu zaman hedef ve uygulama arasında farklılıklar görülmektedir. Nitekim politikanın uygulayıcıları daha çok halkla iç içe olan sokaktaki bürokratlardır. Bu bürokratlar polis, öğretmen, gişedeki memurdur. Onların politikayı nasıl algıladıkları önemlidir. Sorunun çözümü için geliştirilen politika “sokak bürokratları” tarafından benimsenmediği takdirde politikaların başarıya ulaşması zordur. Uygulama aşamasının başarılı olması uygulama planının/programının nasıl ve hangi kurumlar vasıtasıyla uygulanacağını en ince ayrıntısına kadar tespitiyle birlikte mevcut program için bütçeden ne kadarlık ödeneğin tahsis edileceği ve bu programdan hangi kurumun ve hangi personelin sorumlu olduğunun belirlenmesi gereklidir (Jann ve Wegrich, 2007: 52).

Son aşama izleme ve değerlendirme aşamasıdır. Kamu politikası sürecinin sonucunun alındığı aşama bu aşamadır. Bu aşamada uygulanan politikanın belirlenen hedeflere ulaşp ulaşmadığı tespit edilir. Elde edilen olumlu veya olumsuz sonuçlar sistematik olarak analize tabi tutulur. Bu aşama, bir nevi kamu politika sürecinin etkisinin ölçüldüğü aşamadır. Günümüzde uygulanan politika ile belirlenen hedeflere ve arzu edilen sonuçlara ulaşmak zordur. Hedeflerden sapmalar meydana gelebilmektedir. Bu noktada sapmaların nedenleri tespit edilir. Mevcut politikanın iyileştirilmesi yoluna gidilebileceği gibi sapmaların fazla olması durumunda politikanın kısmen veya tamamen uygulamasından vazgeçilebilir.

Dolayısıyla kamu politika süreci temelde bu beş aşamadan meydana gelmekte ve bu süreç politika analizine tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda yapılan politika analizinin belli başlı evreleri Şekil-1’de yer almaktadır.

Toplam 12 evreden oluşan analiz süreci döngüsü şu şekilde özetlenebilir: 1-Problemlerin tanımlanması, 2-Bu problemlerle ilgili olarak “hiçbir şey yapmamak” alternatifi de olmak üzere çözüm önerilerinin belirlenmesi, 3-Her bir çözüm öneri seçeneğinin fayda-maliyet analizi ve olumlu-olumsuz etkilerinin ortaya konulması, 4-Belirlenen seçeneklerden birinin seçilmesi ve uygulamaya geçirilmesi, 5-Uygulama sonrasında uygulamanın başarı derecesinin ölçülmesi, 6-Çözüm tamamen veya kısmen başarısız olmuşsa kamu politika analiz sürecinin yeniden gözden geçirilerek tekrar analiz döngüsünün devam ettirilmesidir.

Şekil 1: Kamu Politikası Analiz Süreci Döngüsü

Kaynak: Bonser vd., 2000: 81

Tüm bu süreç haritaları, kamu politikasının bir kere yapıлып sona ermeyen döngüsel bir süreç olduğunu göstermektedir. Kamu politika süreci ve bu sürecin analizi önemli bir konudur. Günümüzde politikaların hazırlanması ve uygulanması kadar o politikaların sonuçlarının izlenip değerlendirilmesi hükümetler için kritik bir öneme sahiptir. Zira uygulanan politikaların başarısız olması sonraki dönemde seçimin kaybıyla sonuçlanabilir. Kamu politikaları toplumun tamamına veya geniş bir kesimine yöneliktir. Burada yapılan hataların ve uygulamadan kaynaklanan eksikliklerin aynı zamanda bir seçmen olan bireyler üzerinde etkisi de büyüktür. Bu nedenle uygulamaya geçirilen politikaların bir taraftan yakından izlenmesi diğer taraftan da değerlendirmeye tabi tutularak başarı düzeyinin belirlenmesi elzemdir. Bu durum kamu politika sürecinde izleme ve değerlendirme aşamasının diğer aşamalara göre daha ön planda olmasına yol açmıştır. Bu bağlamda izleme ve değerlendirme aşamasını ayrıntılı olarak ele almak gerekmektedir.

2.KAMU POLİTİKASI SÜRECİNDE İZLEME VE DEĞERLENDİRME

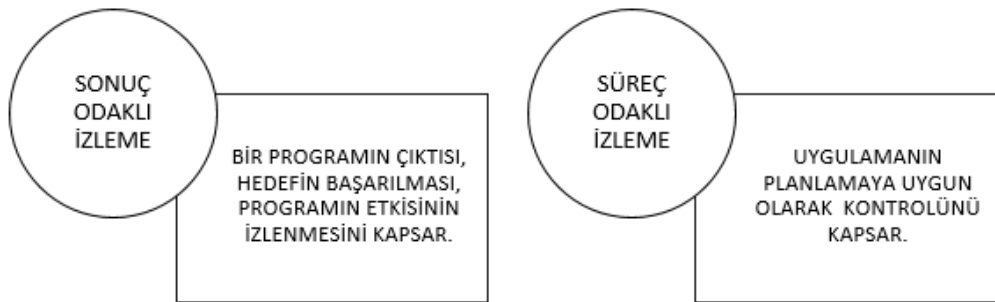
İzleme, kamu politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması sürecinin bir parçasıdır. Kamu politikasında “izleme” kavramıyla ilgili pek çok tanım yapılmakla birlikte bu kavram genel olarak sistematik ve sürekli bir toplama faaliyeti, yönetimi denetlemek amacıyla yapılan bir bilgi kullanma ve analiz etme çabası, düzenlemelerin ve politikaların uygulanması sürecinde tanımlama ve düzeltici faaliyetlerin yerine getirilmesi olarak tanımlanabilir. İzlemenin amacı, görevlerden sapmaları düzeltmek

ve böylece kamu politikasının uygulanmasını iyileştirmek ve sürecin istenilen doğrultuda devam etmesini kolaylaştırmaktır.

İzleme, yönetimin her seviyesinde gerçekleştirilir. Kamu politikalarının izlenmesi, sürekli bir bilgi akışı temelinde yönetsel karar alma sürecini desteklemektedir. Kamu politikalarının izlenmesinin temel nedeni, uygulamaların hayata geçirilmesinde hedeflerin gerçekleşmesini izlemek ve verimlilik artışını ölçmektir. İzleme, kamu politikalarının uygulanması için zamanında düzenlemeler yapılabilmesine imkân sağlar. Uzun vadeli kamu politikaları ve programlarında izleme süreci önemli bir yere sahiptir. Çünkü izleme çeşitli aşamalarda gerçekleşmektedir. Her ardışık safhanın gerçekleştirilmesi, önceki aşamaların faaliyetlerinin ve sonuçlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi ile yapılabilir.

Politika izleme, politikanın nasıl olduğunu tespit etme sürecini ifade eder. Bir politikayı izlemek için politikayla ilgili bazı veriler elde edilmelidir. İyi bir uygulama planı; örneğin elektronik yazılımlardan elde edilen verilerden resmî belgelere ve personelin günlük kayıtlarına varıncaya kadar pek çok veri, izleme sürecinin kapsamında bulunmaktadır.

Kamu politikası sürecinde izlemenin aşağıda yer alan Şekil-2’de görüldüğü üzere iki türü bulunmaktadır. Bunlardan ilki sonuç odaklı izlemedir. Sonuç odaklı izlemede önceden belirlenen bir hedef veya amacın başarılabildiğine bakılmaktadır. Daha çok nicelikselidir. İkinci izleme türü süreç odaklı izlemedir. Süreç odaklı izleme, uygulamanın öngörüldüğü şekilde planlamaya uygun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin izlenmesidir (Stockmann, Meyer, Taube, 2020: 8-9). İzleme denildiğinde ilk akla gelen süreç odaklı izleme olmaktadır. Sonuç odaklı izleme değerlendirme içinde ele alınmaktadır. Oysa sonuç odaklı izlemede elde edilen çıktılar izlenmekte; ancak elde edilen çıktılar herhangi bir analize tabi tutulmamaktadır.

Şekil 2: İzleme Türleri

Kaynak: Stockmann, Meyer, Taube, 2020: 8-9

Değerlendirme; bir politikanın içeriğini, uygulamasını veya etkisini incelemeyi, analiz etmeyi ve bunların ilke ve yöntemlerini belirlemeyi içermektedir. Bu yönüyle izlemeden ayrılmaktadır. İzlemede gerek sonuç odaklı olsun gerekse de süreç odaklı olsun bir inceleme ve analiz süreci bulunmamaktadır. Ancak değerlendirmede içerik, uygulama ve etkiler analiz edilmektedir. Değerlendirme, karşılanması amaçlanan etki ve ihtiyaçların sonuçlarına göre kamu politika ve programlarının değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde iktidarın her düzeyinde kamu

politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi iyi yönetim araçlarından birisi olarak kabul edilmektedir.

Kamu politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesinin temel işlevi, bir nevi toplum refahının artırılması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi temelindeki seçenekleri değerlendirmektir. Kamu politikalarının izlenmesi ve değerlendirilmesi, hükümetlerin politika önceliklerinin belirlmesine yardımcı olur. Bununla birlikte bazı kilit soruların cevaplandırmasını sağlar. Bu sorular şunlardır (Kresnaliyska, 2015: 46): Çeşitli hedef gruplara ve ilgili taraflara yönelik kamu politikasının uygulanması sonucunda ortaya çıkan önemli etkiler nelerdir?, kamu politikasının gerçekleşmesini tehdit eden veya hedeflenen sonuçların başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesini engelleyebilecek ciddi riskler var mıdır?, belirlenen kamu politikasının uygulanması nedeniyle öngörülemez olumsuz sonuçlanmış bir tecrübe söz konusu mudur?, kamu politikasını uygularken yeni düzenlemeler yapmak gerekli midir? Eğer gerekirse bu düzenlemeler nelerdir?

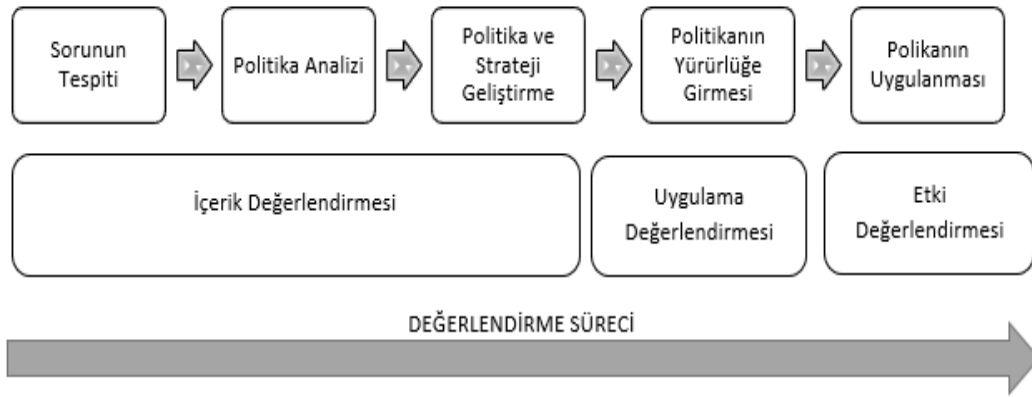
İzleme ve değerlendirmenin kamu politikası ve yönetiminde önemli faydaları vardır (Kresnaliyska, 2012: 456): İlk olarak izleme, kamu politikasının hedeflerine ne ölçüde ulaşıldığını, kamu kaynaklarının ne kadar uygun kullanıldığı vb. konulara ilişkin bilgi sağlar. Böylece hesap verebilirlik, şeffaflık ve yönetimde sorumluluk bilincinin gelişimine katkıda bulunur. İzleme sırasında yapılan düzenlemelerle kamu politikalarının uygulama kalitesi artar. Diğer yandan kamu politikalarını uygulayan kurumlar ile personelin kapasiteleri gelişir. Vatandaşlar, kamu politikalarının uygulanmasında değerlendirme ve değişikliklerle ilgili karar alma sürecine katılabilirler. İzleme ve değerlendirmenin sonuçları, uygun kamu politikasının oluşturulması için gerekli önlemlerin alınmasını ve politikanın iyileştirilmesi için uygun araçların geliştirilmesini desteklemektedir.

Politika değerlendirilmesi çoğu zaman program değerlendirilmesi ile karıştırılabilmektedir. Politika değerlendirilmesi ve program değerlendirilmesi birçok benzerliğe sahip olsa da bunlar arasında farklılıklar vardır. Bu farklılıklardan bazıları şunlardır (Americian Centers for Disease Control and Prevention [CDC], 2018: 2): 1-Kamu politikası değerlendirilmesinde gerekli analiz seviyesi sistem veya topluluk düzeyindeyken, program değerlendirmesinde genel analiz seviyesi program düzeyindedir. 2-Program değerlendirilmesinde sınırlar bellidir ve kontrol daha kolaydır. Oysa kamu politikası değerlendirilmesinde kontrol derecesi zordur ve sınırlar net değildir. 3-Veri toplamının ölçeği ve kapsamı politika değerlendirmesinde daha fazladır. Bu durum politikaların tüm kamuya yönelik olmasının bir sonucudur. 4-Politika değerlendirmesinde gözetim ve resmi verilerin kullanımına daha fazla ihtiyaç duyulur. Program değerlendirilmesinde bu ihtiyaç azdır. Program dâhilinde belirli verilerin elde edilmesi yeterlidir. 5-İlgili paydaşların türü ve sayısı farklılık göstermektedir. Politika değerlendirmesinde paydaşların sayısı daha çoktur ve daha heterojen bir paydaş çeşitliliği bulunmaktadır.

Tüm değerlendirmelerde olduğu gibi politika değerlendirmesi de politika sürecinde önemli amaçlara hizmet etmektedir. Nitekim politika değerlendirmesi; uygulayıcılara rehberlik sunacak sonuçları ortaya koymakta, politikaların gelişimini göstermekte, uygulanan politikanın etkilerini ve

değerini göstermekte, mevcut politikalarla destek ve uyumunu ortaya koymakta, politikanın geliştirilmesi için gerekli verileri ortaya koymakta, gelecek politikaların neler olabileceği konusuna ışık tutmakta ve politika için harcanan kaynağın hesap verebilirliğini sağlamaktadır.

Politika değerlendirmesinin büyük ölçüde politika sürecine nasıl uyumlu olduğunu anlamak önemlidir. Nitekim bu durum politika değerlendirmesinin politikanın uygulama alanını genişletmesi bağlamında önem taşır. Politika süreci ve politika değişikliğinin mekanizmaları ile ilgili birçok teori olmasına rağmen politika değişikliği süreci genellikle Şekil-3'de en üst sırada gösterildiği gibi birkaç temel aşamada kavramsallaştırılmaktadır. Değerlendirme, politika sürecindeki her adımın ayrılmaz bir parçasıdır. Her ne kadar bu basamaklar üst üste konulsa da, genel olarak bu adımlar daireseldir. Şekil-3'ün alt satırında gösterilen üç ana değerlendirme türünün her biri politika sürecinin farklı bir aşamasına odaklanmaktadır: Politika içeriği değerlendirmesi, politika uygulama değerlendirmesi ve politika etki değerlendirmesi. Şekil 3, politika sürecinin ana aşamaları ve üç değerlendirme türü arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Şekil 3: Değerlendirme Süreci ve Değerlendirme Türleri

Kaynak: CDC, 2018: 3-4

İçerik değerlendirmesi, bir politikanın uygulamaya geçilmeden önceki aşamada içeriğinin değerlendirilmesini kapsar. İçerik, politikanın amaçlanan değişimi üreteceğine yönelik politikanın amaçlarının, uygulanmasının ve altta yatan mantığın açıkça belirtip belirtilmediğine ilişkin sorunun yanıtının arandığı değerlendirmedir. Bir politikanın gelişimini değerlendirmek durumu, içeriği ve uygulamayı anlamaya yardımcı olur. Uygulama değerlendirmesi, politikanın amaçlandığı gibi uygulanıp uygulanmadığı sorusuna yanıtın arandığı değerlendirmedir. Bir politikanın uygulanması, etkinliğini anlamada kritik bir bileşendir. Politika uygulamasının değerlendirilmesi, uygulamanın önündeki engeller ve fırsatlar hakkında önemli bilgiler sunar (CDC, 2018: 3-4). Etki değerlendirmesindeyse politikanın istenen sonuçları ve etkiyi yaratıp yaratmadığı araştırılır. Zararların önlenmesini de içerecek şekilde amaçlanan etki ve çıktılar değerlendirilir. Bununla birlikte, politikanın uygulanması sırasında kısa vadeli ve ara çıktılarının değerlendirilmesi de önem taşımaktadır (CDC, 2018: 1-2).

Seçilen değerlendirme türü birçok faktöre bağlıdır ve politika değerlendirme sürecinde genellikle birden fazla değerlendirme türüne ihtiyaç duyulur. Her bir değerlendirme türü, istenmeyen sonuçların ortaya çıkarılmasında diğer değerlendirme türlerinin (içerik, uygulama ve etki) planlanması ve yorumlanması için değerli bilgiler sağlayabilir. Ancak, değerlendirmeye uygun tasarım ve metodolojinin belirlenmesi her bir değerlendirme türü için çok önemlidir. Nitekim bu tasarım ve metodoloji doğrultusunda değerlendirme modelinin iyi kurgulanması gerekir. Doğa bilimlerinde kullanılan aynı araştırma teknikleri her zaman sahada uygulanabilir nitelikte değildir, ancak aynı ilkeler politika değerlendirmesinin planlanmasını ve yürütülmesini yönlendirici olarak kullanılabilir. Ancak politika değerlendirmesinde, daha yoğun olarak sosyal bilimlerin araştırma yöntemleri kullanılır (Trochim, 2009: 14-15.).

Yapılan değerlendirmenin belirli standartlara sahip olması gerekmektedir. Bunun için değerlendirmenin yönetim çerçevesi çizilmeli ve bu çerçevede standartlar belirlenmelidir. Değerlendirmelerde çizilen genel yönetim çerçevesi ve bu çerçevede belirlenen standartlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Stockmann, Meyer, Taube, 2020: 14-15):

Tablo-1. Değerlendirme Yönetimi Çerçevesi ve Standartlar

Değerlendirme Yönetimi Çerçevesi	Değerlendirme Yönetimi için Standartlar
Değerlendirme önceden belirlenmiş amaç ve hedefler doğrultusunda kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılayabilmelidir.	Fayda
Bir değerlendirme gerçekçi, özenli, resmi verilere dayalı ve uygun maliyetli bir şekilde planlanmalı ve yürütülmelidir.	Yapılabilir olma
Değerlendirme, değerlendirme sorusuyla ilgili geçerli ve yararlı bilgi ve bulgular üretmeli ve bunları açıklayabilmelidir.	Doğruluk
Değerlendirme sırasında tüm paydaşlara saygılı ve adaletli davranılmalıdır.	Uygunluk

Politika değerlendirmesi, politika sürecindeki son adımdır. Politikaların hedeflenen etkiyi elde edememesi genellikle iki tür eksiklikten kaynaklanır (California State University, 2018): Teori başarısızlığı veya uygulama başarısızlığı.

Politika amaçlandığı şekilde uygulanmasına rağmen istenen etkiye sahip olmadığı durumda bir teori başarısızlığı ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ülkedeki okullarda şiddet ve suç oranlarını düşürmek için aynı okul üniformalarının kabul edildiğini varsayalım. Uygulamaya rağmen şiddet, üniformalar kabul edilmeden önceki seviyede kalmışsa bir teori başarısızlığı ortaya çıkmıştır. Üniformaların kabul edilmesi politikası uygulanmış; ancak beklenen değişiklik gerçekleşmemiştir. Bu durum okullardaki şiddet ve suçların üniforma tarzı nedeniyle ortaya çıktığı teorisinin yanlışlığını göstermektedir. Bu nedenle okullardaki suç ve şiddet oranlarının düşürülmesi için üniformalar dışında sebeplerin aranması ve buna uygun farklı bir politikanın ele alınması gerekmektedir. Politikanın amaçlandığı gibi uygulanmadığı durumlarda uygulama hatası ortaya çıkmaktadır. Örneğin, okullarda tek tip üniforma politikası benimsenebilir ancak öğrencilerin çoğunluğu bunu görmezden gelebilir. Okuldaki şiddet

seviyesi değişmezse okul uniformalarının benimsenmesinin okullardaki şiddet ve suç düzeyini düşürüp düşürmeyeceği belirlenemez. Burada belirlenebilen tek şey uniformaların öğrenciler tarafından kabul edilmediği olacaktır (California State University, 2018).

Tüm değerlendirme türlerine göre değişkenlik göstermekle birlikte politikanın değerlendirilmesi konusunda zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklar şu şekilde sıralanabilir (CDC, 2018b: 3-4): Değerlendirme sürecinde kaynak eksikliği ya da sorumlulukların net olarak belirlenmemesi, değerlendirmeden çekinme veya politika değerlendirme yöntemlerine yabancı olma, politika uygulaması üzerinde kontrol eksikliği, politikalarından hızlı bir şekilde sonuç alınması ve bunların değerlendirilmesi yönündeki siyasal baskı ve talepler, politikayı destekleyen güçlü verilerin olmayışı, ekonomik koşullar veya kamu duyarlılığı gibi dışsal faktörler, talep edilen verilere erişimin sağlanamaması, uygun ölçüm tekniklerinin kullanılmaması, uygun karşılaştırma kümelerini tanımlama zorluğu.

Dolayısıyla izleme ve değerlendirme kamu politikasının gelişimine yön veren bir niteliğe sahiptir. Türkiye’de kamu politikası yeni bir alan olmakla birlikte izleme ve değerlendirme sürecinin en fazla gerçekleştirildiği alanlardan birisi de kamu yatırımlarıdır. Üçüncü bölümde teorik olarak çerçevesi çizilen izleme ve değerlendirme sürecinin Türkiye’deki yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesi örneğinde nasıl işlediği ele alınacaktır.

3.TÜRKİYE’DE YATIRIM POLİTİKALARININ İZLENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yatırım, kamu politikasında önem taşıyan alanlardan birisidir. Nitekim yatırımların başarılı olması hükümetlerin bir sonraki dönemde seçilmesini sağlayan bir araç olarak görülmektedir. Türkiye’de yatırımların özellikle de kamu yatırımlarının takibi ve analizi kamu politikalarının yeniden dizayn edilmesi veya hangi alanlarda yeni kamu yatırımlarının yapılıp yapılmayacağına belirlenmesinde rol oynamaktadır.

Türkiye’de yatırım politikalarının oluşturulması, izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecini 2018 öncesi geçerli olan parlamenter sistem ile 2018’de tüm kurumlarıyla hayata geçen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle birlikte karşılaştırmalı bir şekilde ele almak gerekir. Zira bu durum yatırım politikalarının izlenmesi ve değerlendirilme sürecindeki değişimin takip edilmesi bakımından elzemdir. Türkiye’de kamu yatırımlarının oluşturulmasında en önemli politika enstrümanı bütçedir. Kamu yatırımlarının belirlenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi bütçenin bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Parlamenter sistemin olduğu 2018 öncesi dönemde süreç şu şekilde işlemektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarınca Orta Vadeli Mali Plan (OVP)’da tespit edilen amaçlar, hedefler ile politikalar doğrultusunda ülkenin makroekonomik dengeleri, çevresel etkileri ve varsa sektör ana planlarını gözeterek yatırım öncelikleri belirlenmiştir. Bu öncelikler belirlenirken il düzeyindeki yatırımlar için ilgili valilik görüşleri, ülke düzeyinde yatırımlar içinse kurumların kendi stratejik plan ve performans programları ile kalkınma idarelerinin eylem planları ve bölge planları göz önünde bulundurulmuştur. Bu çerçevede yatırımlar proje düzeyinde üç yıllık yatırım programlarına

dönüştürülür, hazırlanan yatırımlar ise Kalkınma Bakanlığına aynı yılın Temmuz ayının sonuna kadar gönderilmiştir. Bu programların içeriğine bakıldığında; kamu kurum ve kuruluşlarının yıllık yatırım programı tekliflerini ilk yılda yer almaktadır.

Yine yıl içinde veya sonraki yıllarda yatırım programına alınmasını talep edilen yeni projelerin yatırım programına eklenmesi “Yatırım Programı Hazırlama Rehberi” çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu noktada ilgili kamu kurum ve kuruluşu yatırım programına yeni bir yatırım ekleyebilmesi için; bu yatırımın ilgili sektördeki maliyeti on milyon TL veya bunun üzerinde olması ve bu yatırıma ilişkin olarak hazırlanan 3 yıllık dönemi kapsayan “Fizibilite Raporu”nun Kalkınma Bakanlığına sunulması gerekmektedir.

Ayrıca AB ile yürütülen mali iş birliği çerçevesinde hükme bağlanmış projeler, sonraki yılın yatırım programı ile ilişkilendirilmek üzere proje sahibi kamu kurum ve kuruluşlarınca, Kalkınma Bakanlığına ulusal katkı payı karşılığı ödenek talepleri ile birlikte gönderilmektedir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023a). Kalkınma Bakanlığı ise Kalkınma Planı ve bu planda yer alan eylemler kapsamında projeleri değerlendirerek yatırım programı taslağını oluşturmaktaydı.

Tablo-2: Yatırımlarla İlgili Olarak Merkezi Düzeyde Kurulmuş Örgütler (Cumhurbaşkanlığı Sistemi Öncesi)

Kurumlar	Görev Alanları Noktasında Temel Farklılık
Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği	Önem ve öncelik taşıyan Kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi
Başbakanlık	100 milyon üzerindeki kamu yatırımları (kamu yatırım programındaki yatırımlar, yap-işlet devret, yap-işlet ve kamu-özel ortaklığı çerçevesinde yapılan yatırımları kapsamaktadır.)
Kalkınma Bakanlığı	Kamu yatırımlarının programlarının hazırlanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve bunlarla ilgili belirlenen çerçevede politikaların oluşturulması ile kamu yatırımlarına yönelik usul ve esasları belirlemektir.
Ekonomi Bakanlığı	Yatırım teşviklerinin ülke ekonomisi yararına etkin bir şekilde düzenlenmesini temin amacıyla ihtiyaç duyulan mevzuatı hazırlamak, uygulamak, uygulamayı takip etmek, değerlendirmek ve gerekli tedbirleri almaktır.
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	İlgili kuruluşlarla iş birliği yaparak savunma sanayii alanındaki yatırımları takip etmek ve gerekli envanter çalışmalarını yapmaktır.

Kaynak: (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023a)

Yıl içinde yatırım programına proje alınmasıyla ilgili taleplerden, maliyeti yüz milyon TL'nin üzerindeki Yüksek Planlama Kurulu tarafından, maliyeti yüz milyon TL ve altında olanlar veya maliyetine bakılmaksızın yüz milyon TL'den az harcama ile yılı içinde tamamlanacak olan yatırımlar ise Kalkınma Bakanının onayıyla karara bağlanmıştır. Yatırım Programından proje çıkarılması hususu ile yatırım eklenmesi aynı usulde gerçekleşmiştir.

Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan yatırım programı önce Yüksek Planlama Kuruluna, Kurulun onayından sonra yatırım programı Bakanlar Kuruluna sunulmaktaydı. Bakanlar Kurulunun kabulüyle kamu yatırımlarının planlanma ve hazırlama aşaması son bulmaktadır. Bundan sonraki aşama uygulama aşamasıdır. Her kamu kurumu sorumlu olduğu yatırımları yerine getirmekle yükümlüdür. Kamu kurumları kamu yatırım programı süreçleriyle ilgili tüm işlemleri Kamu Yatırımları Bilgi Sistemi (KAYA) üzerinden gerçekleştirir. İl ve bölge düzeyinde yapılan yatırımlar, İl Koordinasyon ve İzleme Sistemi (İKİS) üzerinden izlenmektedir. İKİS, merkezdeki ve yereldeki birimler tarafından girilen verilerin doğrulanmasında önem taşımaktadır. Bu sistemlere veri girişi daha çok üçer aylık periyotlarla yapılmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Bu sistemlerden elde edilen veriler ışığında kamu kurumları, yatırım uygulama raporunu üçer aylık periyotlar halinde Kalkınma Bakanlığına gönderirler. Bu noktada dış kredi izleme raporu, proje tamamlama raporu ile kamu bilgi ve iletişim teknolojisi projeleri izleme ve değerlendirme raporları gibi pek çok raporda yine Bakanlığa iletilmektedir. Elde edilen raporlar bakanlık tarafından teknik ve idari değerlendirme sürecine tabi tutulmakta ve Yüksek Planlama Kuruluna sunulmaktadır. Ancak değerlendirme sürecinde önemli aksaklık ve eksiklikler bulunmaktadır. Zira Kalkınma Bakanlığı yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesinde tek yetkili kurum olarak görülse de uygulamada durum farklıdır. Cumhurbaşkanlığı önemli kamu yatırımlarını izlemekte ve ilgili kurumlardan sürekli bilgi almaktadır. Başbakanlık ise 2016/13 sayılı Başbakanlık Genelgesi sonrasında Reformların Koordinasyonu ve Yatırımların İzlenmesi Kurulunun sekretaryasını yapması vesilesiyle 100 milyon TL üzerindeki kamu yatırımlarını Kamu Yatırımlarını İzleme Sistemi (KAYİS) üzerinden takip etmekte ve bu Kurula aylık olarak bilgi ve değerlendirme raporu sunmaktadır. Ekonomi Bakanlığı, yatırım teşviki sunma görevi nedeniyle yatırım teşviklerini takip etmektedir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı da savunma sanayii alanındaki yatırımları takip etmektedir. Dolayısıyla Tablo-2’de de özetlendiği üzere merkezi düzeyde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi tek bir yatırım izleme ve değerlendirme sürecinin olmadığı görülmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin tüm kurumsal yapısıyla uygulamaya girdiği 10.07.2018 sonrasında ise kamu yatırımlarının belirlenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesinin bir unsuru olan bütçede yatırımların belirlenmesi süreci, eski sistemle büyük oranda benzerlik taşıdığı söylenebilir. Ancak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde bütçe ve kamu yatırımlarının belirlenme sürecinde Cumhurbaşkanı merkezi bir rol üstlenirken parlamenter sistemin kurumları/yapıları olan Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı ve Yüksek Planlama Kurulu gibi yapıların artık kamu yatırım politikalarının belirlenmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde yer almadığı görülmektedir. Yeni sistemde Kalkınma Bakanlığının kaldırılması sonrasında kurulan Cumhurbaşkanlığına bağlı Strateji ve Bütçe Başkanlığının kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecini yürüttüğü görülmektedir. Bu noktada Strateji ve Bütçe Başkanlığı kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesinde merkezi bir konuma sahiptir. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, bütçenin işleyiş sürecinde Hazine ve Maliye Bakanlığı ile ortak yetki ve sorumluluğa sahiptir. Yeni sistemde yatırımların planlanması, Cumhurbaşkanlığı

hükümet sistemi öncesinde olduğu gibi, bütçenin oluşturulmasıyla gerçekleştirilmektedir. Bütçe süreci sırasıyla orta vadeli mali program, orta vadeli mali plan, idare bütçe teklifleri, bütçe kanun teklifi, TBMM süreci ve son olarak Resmî Gazete’de yayım olmak üzere toplam altı aşamadan oluşmaktadır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021a).

Yatırımlar, bütçe sürecinin ikinci aşaması olan orta vadeli mali plan aşamasında hazırlanmaktadır. Orta vadeli mali plan çerçevesinde yatırımlara ilişkin CHS öncesinde olduğu gibi genel bir yatırım genelgesi ile yatırım programı hazırlama rehberi çıkarılmakta ve kamu kurum ve kuruluşları bütçe teklifleriyle birlikte yatırımlarını Strateji ve Bütçe Başkanlığına bildirmektedir. Yatırım Programı Hazırlama Rehberi’nde kamu yatırımlarının öncelikleri genel, sektörel ve bölgesel, proje bazında, sektörler/alt sektörler bazında belirlenmiştir. Genel önceliklendirme şartları şunlardır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021a: 14-16):

- 1-Büyümeye, özel kesim yatırımlarını desteklemeye, bölgelerin gelişme potansiyelini harekete geçirmeye, üretim, istihdam ve ülke refahını artırmaya azami katkı sağlayacak projeler
- 2-Özel sektör tarafından gerçekleştirilemeyecek ekonomik ve sosyal altyapı projeleri
- 3-Altyapı konusunda; özel kesimde üretim maliyetlerinin azaltılmasını, yeni üretim kapasitelerinin oluşturulmasını, böylece üretimin yenilikçi ve rekabetçi gelişmesini destekleyecek projeler
- 4-Üst politika metinlerindeki makroekonomik hedefleri destekleyecek ve büyümeyi sürdürülebilir kılabilecek nitelikli insan gücü ve güçlü toplum hedefi ile ilgili projeler

Kutu 1: Yatırım Programı Hazırlama Rehberi’nde Önceliklendirilen Projeler

Kutu 1’de yer alan bu projelere kamu yatırımlarında öncelik verilmektedir. Cumhurbaşkanının ilgili yıla ait yatırım programının kabulü ve uygulanmasına dair kararıyla yatırımlar, yatırım programı kapsamına alınır. Bütçenin TBMM’ce kabulü ve Resmî Gazete’de yayımlanmasıyla birlikte kamu yatırımlarının planlama ve hazırlama aşaması son bulmaktadır. Bundan sonraki aşama uygulama aşamasıdır. Her kamu kurumu sorumlu olduğu yatırımları yerine getirmekle yükümlüdür. Kamu kurumları kamu yatırım programı süreçleriyle ilgili tüm işlemleri Kamu Yatırımları Bilgi Sistemi (KAYA) üzerinden gerçekleştirir. KAYA sistemi, izleme için Hazine ve Maliye Bakanlığının erişimine de açıktır. Bir projenin yatırım projesi olması ona ilişkin harcama yapılacağı anlamına da gelmemektedir. Nitekim “Yatırım Hazırlama Rehberi”ne göre iki hususu sağlamayan yatırım projelerine ilişkin harcama yapılamamakta ve herhangi bir ihaleye çıkılamamaktadır. Bunlar şunlardır (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021b: XIX-XX):

- Yatırım Programında yer almayan yatırım projeleri,
- Yatırım Programında yer alan ancak yatırım programındaki esaslara uygun olmayan projeler.

Yatırımların izlenmesi ve değerlendirilme sürecinde parlamenter sistemden bu yana varlığını sürdüren KAYA sisteminin yanı sıra yeni bir sistem olarak Yeni Cumhurbaşkanlığı Plan Program

İzleme ve Değerlendirme Sisteminin (CPPİDS) oluşturulduğu görülmektedir. CPPİDS'nin oluşturulmasının amacı; üst politika belgelerinin izlenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu üst politika belgeleri kalkınma planı, OVP, Cumhurbaşkanlığı yıllık programı, yatırım programıdır. CPPİDS'in sağlayacağı faydaları şu şekilde sıralamak mümkündür (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021c: 19):

- Üst politika belgeleri ile bütçe arasında tam adaptasyon ve bütünleşmenin sağlanması ve böylece yatırımların izlenmesinin kolaylaştırılması,
- Yatırımlara ilişkin yıllık programların 3 aylık periyotlar halinde izlenmesi, değerlendirilmesi ve raporlanması ve bunların geliştirilmesi.

Bu sistem esasında 2017 yılında kurulan Başbakanlık bünyesindeki İdareyi Geliştirme Başkanlığı tarafından takip edilen Kamu Yatırımlarını İzleme Sistemi (KAYİS)'nin yeni sisteme göre uyarlanmış hali olduğu söylenebilir. Ancak KAYİS 100 milyon TL üzerindeki kamu yatırımları ile stratejik öneme haiz bazı kamu yatırımlarının izlendiği bir sistem olmakla birlikte CPPİDS gibi diğer üst politika belgelerindeki hedeflerle bütünleşik bir sistem özelliğini arz etmemekteydi. CPPİDS ise bu eksikliği aşacak şekilde planlanmış ve yatırımları izleme sürecinde CPPİDS üzerinde geliştirme faaliyetlerinin devam ettiği görülmektedir. Her iki sistemden raporlar elde edilmekte ve elde edilen raporlar Hazine ve Maliye Bakanlığı ile birlikte Cumhurbaşkanlığına üçer aylık, altı aylık ve yıllık olarak sunulmaktadır.

Yatırımlarla ilgili diğer kuruluşlar ise Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıdır. Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, küresel iş dünyasına Türkiye'nin sunduğu yatırım fırsatlarını tanıtmaya ve Türkiye'ye yapacakları yatırımın her aşamasında yatırımcılara destek olma görevini üstlenmiştir. Türkiye'nin ekonomik kalkınmasını hızlandıracak yatırımları teşvik etmekle görevli olan Yatırım Ofisi doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlı bir yapıdır. Yatırım Ofisi görevi doğrultusunda teknoloji yoğun, katma değeri yüksek ve istihdam yaratan yatırımları destekleyerek bu yatırımlara ilişkin tüm süreçleri yatırımcı adına takip ederek hızlandırmaktadır (Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, 2021). Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü), yatırım teşviki sunma görevi nedeniyle yatırım teşviklerini takip etmektedir. Dolayısıyla Tablo-3'te de özetlendiği üzere merkezi düzeyde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesinde olduğu gibi tek bir yatırım izleme ve değerlendirme sürecinin olmadığı görülmektedir.

Tablo-3: Yatırımlarla İlgili Olarak Merkezi Düzeyde Kurulmuş Örgütler (Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Sonrası)

Kurumlar	Görev Alanları Noktasında Temel Farklılık
Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı	Kamu yatırımlarının programlarının hazırlanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve bunlarla ilgili belirlenen çerçevede politikaların oluşturulması ile kamu yatırımlarına yönelik usul ve esasları belirlemek.
Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi	Türkiye’de yatırım yapılmasını özendirmeye yönelik çalışmalara ve yatırım ortamının iyileştirilmesine ilişkin reform sürecine katkı sağlamak ve yatırımlara ilişkin izin ve onay işlemlerinin tamamlanmasında destek sağlamak üzere ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde bu işlemlerin takip etmek.
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Ülkenin ekonomik kalkınmasında gereksinim duyulan uluslararası doğrudan yatırımların ve bu yatırımlardan beklenen faydaların artırılması amacıyla Bakanlığın görev alanına giren konularda politikaların belirlenmesine katkı sağlamak, teşvik uygulamaları, altyapı yatırımları gibi araçların geliştirilmesine yönelik tedbirler almak, Yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik yasal ve idari yapısal reform çalışmalarının yapılmasında koordinasyon sağlamak, Kalkınma ajanslarının ve bölge kalkınma idaresi başkanlıklarının koordinasyonunu sağlamak, bunlarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek ve denetimlerini yapmak.

Kaynak: (Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, 2023)

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi öncesi ve sonrasında benzer durum yerel düzeyde de karşımıza çıkmaktadır. Merkezi düzeyde yatırımların planlanması, takibi ve incelenmesinde kurumsal olarak değişiklikler olmasına karşın yerel düzeyde bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Yerel düzeyde kalkınma ajansları, bölge kalkınma idareleri ve yatırımları izleme koordinasyon başkanlıkları (YİKOB) yatırımlara yönelik görevleri ifa etmektedir. YİKOB’lar illerde valiye bağlı olarak kurulmuş yapılardır. YİKOB’lar vali veya valinin görevlendirdiği vali yardımcısı tarafından sevk ve idare edilmektedirler (Karabiber, 2021: 19). Genel koordinasyon bağlamında CHS öncesinde kalkınma ajansları ve bölge kalkınma idarelerinin genel koordinasyon görevi Kalkınma Bakanlığında iken, yeni sisteme geçişle birlikte bunların genel koordinasyon görevi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına verilmiştir.

Ancak Tablo-4’te görüldüğü gibi yerelde yatırımlarla ilgili görev ifa eden bu yapıların kapsamı farklıdır (Karasu, 2015: 291-292; Yıldırım ve Yıldırım, 2017:22). Kalkınma ajansları kamu veya özel ayrımı olmaksızın orta ve küçük ölçekli yatırımlara ve sanayiye, bölge kalkınma idareleri kamu veya özel ayrımı olmaksızın büyük ölçekli ve bilhassa da sulama ve alt yapı yatırımlarına yöneliktir. YİKOB’lar il düzeyinde ve kamu yatırım programında yer alan tüm yatırımlara yöneliktir. YİKOB’lar kamu yatırımlarının etkili, verimli ve hızlı bir şekilde uygulamaya geçmesi için faaliyette bulunmakta ve belirlenen politikaların yerel ölçekte iyi yönetim uygulamalarıyla birlikte hayata geçirilmesine katkı sağlamaktadır (İçişleri Bakanlığı, 2021).

Tablo-4: Yatırımlarla İlgili Olarak Yerel Düzeyde Kurulmuş Örgütler

	Kalkınma Ajanları	Bölge Kalkınma İdaresi	Yatırımları İzleme Koordinasyon Başkanlığı (YİKOB)
Ölçeği	Bölge ölçeğinde NUTS Düzey-2	Bölge ölçeğinde Özellikle büyük altyapı ve sulama projelerinin kapsamındaki iller	İl/kent ölçeğinde Büyükşehir belediyesinin olduğu iller
Sayısı	26	4	30
Görev Alanları Noktasında Temel Farklılık	Kamu veya özel ayrımı olmaksızın küçük ve orta ölçekli yatırımlara ve sanayiye yöneliktir.	Kamu veya özel ayrımı olmaksızın büyük ölçekli ve özellikle de alt yapı ve sulama yatırımlarına yöneliktir.	Kamu yatırım programında yer alan tüm yatırımlara yöneliktir.

Kaynak: (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2022)

Son olarak, yatırımlarla ilgili olarak kurulmuş ve varlığını devam ettiren iki kuruldun da bahsetmek gerekir. Bu kurullar Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) ve Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK)'tir. Bu yapılardan ilki, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)'dur. DEİK, 1985 yılında kurulmuş olup, Türk özel sektörünün uluslararası yatırımlar, müteahhitlik ve lojistik, dış ticaret ile hizmet sektörü olmak üzere dış ekonomik ilişkilerini yürütme Türkiye'nin ihracatını artırmaya katkı sağlama vb. iş geliştirme çalışmalarını koordine etmekle görevlendirilmiştir. DEİK, 11.09.2014 tarihinde çıkarılan 6552 sayılı Kanunla yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. Yeni düzenleme ile "*Türk özel sektörünün dış ekonomik ilişkilerini yürütme*" görevini üstlenmiştir. Böylece DEİK kurucu kuruluşları, üyeleri ve iş konseyleri ile birlikte, Türkiye'nin önde gelen girişimcilerinin ve iş dünyası temsilcilerinin oluşturduğu gönüllü bir "*iş diplomasisi*" örgütü haline gelmiştir (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2021). DEİK'in ile iş konseylerinin yapısı ve işleyişi ise 26.11.2017 tarihli 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "*Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu ve İş Konseyleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*" ile düzenlenmiştir. DEİK'in görevlerine bu Yönetmeliğin 5. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre DEİK'in yatırımlara ilişkin görevi şu şekilde düzenlenmiştir:

<p>Görevler</p> <p>MADDE 5 – (1) DEİK'in görevleri şunlardır</p> <p>.....</p> <p>f) Türkiye'de yatırım ortamının iyileştirilmesi ile ilgili girişimlere katkıda bulunmak ve yatırım olanaklarının yurt dışında tanıtımına yönelik etkinlikler yapmak.</p> <p>g) Ortak yatırımlara girebilecek veya birlikte üçüncü ülkelerde ortak yatırım yapabilecek yerli veya yabancı girişimcilere, Yönetim Kurulunca belirlenen ilkeler çerçevesinde yol göstermek.</p> <p>...</p>
--

Kutu 2: DEİK'in Yatırımlara İlişkin Görevleri

Dolayısıyla bu görevler incelendiğinde, DEİK yatırım alanında faaliyet gösteren bir yapı olmakla beraber kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde faaliyet gösteren bir yapı değildir. Yatırımlarla ilgili olan yapılardan ikincisi, Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu

(YOİKK)'dur. Bu yapı 11.12.2001 tarihli ve 2001/10 sayılı Bakanlar Kurulu Prensipten Kararı ile 31.12.2002 tarihli ve 2002/10 sayılı Bakanlar Kurulu Prensipten Kararı kabul edilen "Türkiye'de Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı" çerçevesinde; ekonomi alanında yabancı ve yerli yatırımcıyı ayırt etmeksizin yatırımcılar için teşvikleri artırmak, yatırım yapmak isteyen girişimciler önündeki idari engelleri kaldırarak yatırımlara ilişkin düzenlemeleri rasyonel hale getirmek, yatırımlara yönelik mevzuatı AB mevzuatıyla uyumlaştırmak ve böylece yatırım ortamını iyileştirecek düzenlemeleri hazırlamak ve takip etmek amacıyla kurulmuştur. YOİKK doğrudan kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesinden öte, daha çok yabancı yatırımların izlendiği ve genel olarak yerli ve yabancı yatırımcılar önündeki engellerin kaldırılmaya çalışıldığı ve içerisinde on teknik komitenin eylemler bazında faaliyet gösterdiği bir platform olarak varlığını sürdürmektedir. Kurulun sekretaryasını 2011 yılına kadar Hazine Müsteşarlığı, 2011-2018 yılları arasında Ekonomi Bakanlığı yürütmüştür (Küçükyağcı, 2021: 436-437). 2018 yılında CHS ile birlikte kurulun sekretarya görevini Sanayi ve Ticaret Bakanlığı üstlenmiştir. Bu noktada kamu yatırımlarını da içerecek şekilde bir üst yapının oluşturulması ve kamu-özel, yurt içi- yurt dışı yatırımların topyekûn izlenmesi ve değerlendirilmesini sağlayacak bir mekanizmaya ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, CHS öncesi hem merkezde hem de yerelde yatırımların takibi ve değerlendirilmesine yönelik parçalı yapı kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesine de yansımaktadır. Bu durum KAYA ve KAYİS sistemlerinin karşılaştırılmasıyla örneklendirilebilir. Kalkınma Bakanlığı tarafından kamu yatırım programı süreçleriyle ilgili tüm işlemlerin takip edildiği KAYA sisteminde yatırım projesinin miktarı, alt projeler, ek ödenek talebi, maliyet artışı ve ödenek değişikliğine ilişkin proje parametreleri ile harcama verileri yer almaktadır. Oysa Başbakanlığın 100 milyon TL üzerindeki kamu yatırımlarını izlediği KAYİS'te proje numarası, sektör/alt sektör, proje/ihale bedeli, gördürme usulü, finansman şekli, proje türü, yüklenici firma, yatırım yeri, projenin başlangıç/bitiş tarihi, fiziki gerçekleşme oranı, tahakkuk eden hakediş oranı, tahakkuk eden hak ediş tutarı, ödenen hakediş oranı, kümülatif harcama, cari yıl ödenek miktarı, tahmini kamulaştırma bedeli, ödenen kamulaştırma bedeli, iş artış oranı, teknik özellikler ile önemli gelişmeler ve hedefler olmak üzere ayrıntılı olarak izlenebilmektedir. Diğer bir nokta da kapsam açısından farklılıkların bulunmasıdır. KAYİS'te yap-işlet, yap-işlet-devret ve kamu-özel iş birliği gibi özel kesime yaptırılan ve yarı kamusal nitelikte olan yatırımlar da izleme ve değerlendirmeye tabi tutulurken, KAYA sisteminde bu söz konusu değildir. Ancak Kalkınma Bakanlığı bu eksikliği haziran ve aralık aylarında yılda iki defa olmak üzere ilgili kamu kurumlarından kamu-özel iş birliği projeleri ile ilgili raporlar alarak aşmaya çalışmaktadır. Takip süreci bakımından ele alındığında KAYA'daki veriler üçer aylık periyotlarla yatırımcı kurumlar tarafından güncellenirken KAYİS'teki veriler her ayın sonunda güncellenmektedir. Bu durum esas olarak KAYA'nın daha çok teknik ve idari bir izleme ve değerlendirme sistemi olduğunu gösterirken, KAYİS'in daha çok politikacılara anlık ve hızlı bir değerlendirme sunan bir sistem olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye’de Nisan 2017’de yapılan Anayasa Referandumu ile parlamenter sistem terk edilmiş ve 24 Haziran 2018 seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanının 9 Temmuz’da gerçekleştirdiği yemin sonrası yeni sisteme tam olarak geçiş yapılmıştır. Yeni sistemde parlamenter sisteme benzer şekilde kamu yatırımlarının hazırlanması bütçenin ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmektedir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023b). Yeni sistemle birlikte Cumhurbaşkanlığına bağlı Yatırım Ofisi kurulmuştur. Yatırımların planlanması, hazırlanması, izleme ve değerlendirmesinden öte bu ofis Türkiye’de yatırım yapılmasını teşvik etmeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kapsamda yatırım ortamının iyileştirilmesine ilişkin reform sürecine katkı sağlayacak teklifler sunabilmekte ve tavsiyeler geliştirebilmekte ve yatırımlara ilişkin onay ve izin işlemlerinin tamamlanmasına yardımcı olmak amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde bu işlemleri takip edebilmektedir. Bu noktada Yatırım Ofisi’nin genel olarak kamu yatırımlarının takibi ve değerlendirilme sürecinde etkin bir rol oynamadığı görülmektedir. Yatırımlarla ilgili kurulmuş olan ikinci önemli kuruluş Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ise görev alanına giren konularda yatırım faaliyetlerinin desteklenmesinden yatırım ortamının geliştirilmesi doğrultusunda idari, hukuki ve yapısal reform çalışmalarında koordinasyonun sağlanması ile bölge kalkınma idaresi başkanlıkları ve Kalkınma ajanslarının koordinasyonunu sağlamaya kadar uzanan geniş yelpazede önemli görevlere sahiptir. Ancak bu bakanlığında tam anlamıyla kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirme sürecinde yer aldığı söylenemez. Bu noktada yeni sistemde kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesinde Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığının ön plana çıktığı görülmektedir. Strateji ve Bütçe Başkanlığı, CHS öncesinde kullanılan KAYA sistemi vasıtasıyla kamu yatırımlarını belirli periyotlarla raporlayarak Cumhurbaşkanlığı ile Hazine ve Maliye Bakanlığına göndermektedir. Ayrıca Başbakanlıktan kalan KAYİS sistemini geliştirerek üst politika belgelerindeki hedeflerle kamu yatırımları arasındaki bağın oluşturulduğu CPPİDS’i oluşturmuştur. Böylece kamu yatırımlarının belirlenen hedef ve amaçlara ne ölçüde ulaşıldığı değerlendirilmektedir.

Ancak yeni yapının, merkezi düzeyde yatırımları tek bir noktadan takip edilmesine ve değerlendirilmesine olanak sağlayacağı söylenebilirse de aynı durum yerel düzeyde kurulmuş olan kurumlar için söz konusu değildir. Nitekim yeni yapıda kalkınma ajansları, bölge kalkınma idareleri ve YİKOB’lar varlığını hala sürdürmektedir. Bu durum, yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesinde çoklu yapının ortadan kaldırılması veya uyumlaştırılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Türkiye özelinde ele alındığında kamu yatırımları perspektifinde politikaların izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecinin iç içe geçtiği ancak kurumsal düzeyde yatırımların takibi ve değerlendirilmesiyle ilgili Strateji ve Bütçe Başkanlığının ön plana çıktığı gözlemlenmektedir. Lakin diğer taraftan yatırımlar konusunda çok sayıda kurumun yetkili olduğu görülmektedir. Bu durum yatırım politikalarının izleme ve değerlendirme sürecinin sağlıklı bir şekilde işlemlerini engellemektedir. Özetle Türkiye’de kamu yatırımları alanında yapılan politikaların izlenmesi ve değerlendirilmesinde bu sürecin daha çok teknik ve idari bir süreç olarak ele alındığı görülmektedir. Politikaların başarılı olup olmadığı yönünde yapılan

analizler yatırımla ilgili kurumların çokluğu nedeniyle bir bütünlükten uzaktır. Ancak izleme sürecinin gerek sonuç odaklı gerekse süreç odaklı olsun detaylı bir şekilde gerçekleştiği gözlemlenmektedir.

SONUÇ

Kamu yönetiminde en önemli konu kamu hizmetlerinin halka en iyi şekilde sunulmasıdır. Bunu gerçekleştirmenin yolu kamu politikalarından geçmektedir. Kamu yönetiminde kamu politikalarının ne ölçüde başarılı olup olmadığını izlenip değerlendirilmesi gerekir. Nitekim kamu hizmetlerinin sunulmasında kalitenin artırılması veya iyileştirilmesinde kamu politikalarının analiz edilerek değerlendirilmesi önem taşımaktadır. İzleme ve değerlendirme kamu politikası sürecinin son aşamasını oluşturmakta ve bu süreç her ne kadar birbirinden ayrı olsa da iç içe geçmiş durumdadır. Çoğu durumda izleme ve değerlendirme süreçleri birbirinden ayıramamaktadır. Kamu yatırımları temel kamu politika alanıdır. Türkiye’de yatırımların özellikle de kamu yatırımlarının takibi ve analizi kamu politikalarının yeniden dizayn edilmesi veya hangi alanlarda yeni kamu yatırımlarının yapılıp yapılmayacağına belirlenmesinde rol oynamaktadır. Türkiye’de kamu yatırımlarının oluşturulmasında en önemli politika enstrümanı bütçedir. Bütçe sürecinin bir parçası olarak yatırım programı oluşturulmaktadır. Bu program farklı kurumlar tarafından oluşturulan elektronik sistemlerle takip edilmekte ve değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Böylece hükümetçe yatırımların başarılı olup olmadığı analiz edilmektedir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi ve sonrası yatırımların izlenmesi ve değerlendirme süreciyle ilgili yapılan inceleme neticesinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesinde yatırımların izlenmesi ve değerlendirilme sürecinde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Başbakanlık, Kalkınma Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının izleme ve değerlendirme sürecinde yer alan kurumlar olduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçiş sonrasında ise beş kurumun yer aldığı bu parçalı yapı Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi ile Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının yer aldığı üçlü yapıya indirildiği görülmektedir.
- Yerel düzeyde ise yatırımların izlenmesi ve değerlendirilme sürecinde kalkınma ajansları, bölge kalkınma idareleri ve YİKOB’ların olduğu üçlü yapı Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasında da aynı şekilde varlığını sürdürdüğü gözlemlenmektedir.
- Yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde birden çok kurumun yer alması politika analiz sürecini sekteye uğratmaktadır. Nitekim bu doğrultuda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesinde KAYA ve KAYİS sistemleri oluşturulmuş. Yatırımlar iki farklı sistemle izlenmeye ve değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.
- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sonrasında Başbakanlıkça izleme ve değerlendirmenin yapıldığı KAYİS’in varlığı sona ererken KAYA sistemi ile yatırımların takibine Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığınca hala devam edilmektedir.
- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle birlikte KAYİS’den yarattığı boşluğun giderilmesi için CPPİDS kurulmuştur. Ancak CPPİDS uzun bir süre tam olarak faaliyete geçmemiştir.

- Mevcut durumda yatırımların izlenmesi ve değerlendirilmesinde -her ne kadar birbirlerinden yararlanabilmekle birlikte- iki ayrı sistemin olması bu alanda politika izlenmesi ve değerlendirilmesinde yeknesaklığı engellemektedir. Nitekim her iki sistemden elde edilen veriler ışığında üst yöneticilere ve karar alıcılara raporlar üretilmektedir. Bu raporlar doğrultusunda kararlar alınarak yatırımların yönü ve seyrine ilişkin politikalar üretilmektedir.
- Bu süreçte ortaya çıkan önemli eksiklik ise yatırımların izlenmesi ve bunların değerlendirilmesine yönelik raporların halka dönük olmaktan öte sadece karar alıcılara ve üst yöneticilere dönük yapılmasıdır. Oysa yatırımların halk nezdinde destek görmesi bu raporların şeffaf bir şekilde kamuoyunda yayımlanması ile mümkündür. Bu bağlamda yapılan yatırımların demokratik bir ortamda tartışılması sağlanacak ve kamuoyunda yapılan bu tartışmalar sayesinde de fikir alışverişleri gerçekleşecektir. Böylece gelecek dönemde yapılacak yeni yatırımların yönü belirlenecek ve bu alanda politika oluşturma sürecindeki eksiklik de giderilmiş olacaktır.

Özetle kamu politika sürecinin en önemli aşamalarından birisi izleme ve değerlendirmedir. Kamu yatırımlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi sürecinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi öncesi ve sonrasında farklılıklar olmakla birlikte bu süreçteki çoklu yapı hala devam etmekte ve bu çoklu yapının bir sonucu olarak iki bir izleme ve değerlendirme sisteminin oluştuğu görülmektedir. Yerel düzeyde de benzer şekilde çoklu yapı değişmeden varlığını sürdürmektedir. Bu durum kamu yatırımlarına ilişkin politika oluşturma sürecini olumsuz etkilemektedir. Mevcut yapıda gerek merkezde gerekse yerelde yatırımlarla ilgi tek bir kurumun görevlendirilmesi ve yatırımlara ilişkin tek bir izleme değerlendirme sisteminin oluşturularak yeknesaklığın sağlanması gerekmektedir. Ayrıca hazırlanan raporlar halkın anlayabileceği şekilde kamuoyu ile paylaşılmalı ve böylelikle politika oluşum sürecinde halkın ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ve desteği sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, A. A. (2013). Gündem belirleme. M. Z. Mete Yıldız içinde, *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama* (s. 210-243). Ankara: Liberte Yayıncılık.
- Akgül, A., & Kaptı, A. (2010). Türkiye'nin uyuşturucuyla mücadele politikası: politika süreç analizi. O. Ö. Alper Sözer içinde, *Yerelden Küresel Sınırtaşın Suçlar* (s. 75-99). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- American Centers for Disease Control and Prevention(CDC). (2018). *Policy evaluation*. American Centers for Disease Control and Prevention(CDC): <https://www.cdc.gov/injury/pdfs/policy/Brief%201-a.pdf> , Erişim tarihi:19.07.2018
- Baumgartner, F. R., & Jones, B. D. (1993). *Agendas and instability in American politics*. Chicago: The University of The Chicago Press.
- Birkland, T. A. (2007). Agenda setting in public policy. E. V. Fischer, & G. J. Miller içinde, *Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics and Methods* (s. 62-78). Boca Raton: CRC Press.
- Bonser, C. F., McGregor, E. B., & Oster, C. V. (2000). *American public policy problems: an introductory guide*. New Jersey: Prentice Hall.
- California State University. (2018). *Policy analysis implementation, monitoring, & evaluation*. California State University: <https://web.csulb.edu/~msaintg/ppa670/p&sch9.htm>, Erişim tarihi:17.11.2021
- CDC. (2018). *Evaluating policy impact*. Evaluating Policy Impact: <https://www.cdc.gov/injury/pdfs/policy/Brief%205-a.pdf>, Erişim tarihi:17.11.2021
- Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. (2018). *Cumhurbaşkanlığı teşkilatı hakkında cumhurbaşkanlığı kararnamesi (Kararname Numarası: 1)*. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf> Erişim tarihi:11.07.2023
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2022). *Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde türk kamu yönetiminin genel görünümü araştırma raporu*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı-1. (2021a). *2022-2024 dönemi yatırım programı hazırlama rehberi*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı-2. (2021b). *2021 yılı yatırım programı*. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/01/2021_Yili_Yatirim_Programi-28012021.pdf, Erişim tarihi:17.11.2021
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı-3. (2021c). *2021 yılı performans programı*. Ankara: Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023a) *Kamu yatırım programları* Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı: <https://www.sbb.gov.tr/kamu-yatirim-programlari/>, Erişim tarihi:30.07.2023
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023b). *Bütçe genel müdürlüğü*. Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü: <https://www.sbb.gov.tr/butce-cagrisi-ve-butce-hazirlama-rehberleri/#1550670582580-13ca54f7-3788>. Erişim tarihi:30.07.2023
- Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi. (2021, 10 14). *Yatırım ofisi biz kimiz?* Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi: <https://www.invest.gov.tr/tr/sayfalar/who-we-are.aspx>, Erişim tarihi:14.10.2021.
- David A. Rochefort, R. W. (1994). *The politics of problem definition*. Kansas: University of Press of Kansas.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK). (2021). *Dış ekonomik ilişkiler kurulu (deik) hakkımızda*. Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu(DEİK): <https://www.deik.org.tr/kurumsal-hakkimizda>, Erişim tarihi:17.11.2021
- İçişleri Bakanlığı. (2021, 10 15). *YİKOB projesi*. YİKOB nedir?: <https://www.yikobprojesi.org/yikob-nedir/> , Erişim tarihi:15.10.2021
- Jann, W., & Wegrich, K. (2007). Theories of policy cycle. G. J. Fank Fischer içinde, *Handbook of Public Policy* (s. 43-62). boca raton: CRC Press.
- Karabiber K. (2021). Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarına içeriden bir bakış; tespit ve öneriler. *İdarecinin Sesi Dergisi*, 203/Eylül-Ekim. 16-31.

- Karasu, K. (2015). Kalkınma ajansları: "modelimi kaybettim. hükümsüzdür." [ölçek siyasetinin yerelliği]. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 70/2. 273 - 316.
- Kresnaliyska, G. (2012). Application of monitoring within the context of an effective strategic management in the public sphere. *Festschrift of the International Scientific Conference* (s. 451-456). Blagoevgrad: Public Law Sciences and Public Management Department Faculty of Law and History South-West University.
- Kresnaliyska, G. (2015, October 01). Monitoring of public policies - a modern tool of good governance. *American International Journal of Contemporary Research*. 5 (5). 43-47.
- Küçükyağcı, N. (2021). *Kurumsal yaklaşım perspektifinde türkiye'de reform yönetimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lipsky, M. (1980). *Street-Level bureaucracy*. Belmont: Thomson Wadsworth Publication.
- Sidney, M. S. (2007). Policy formulation: design and tools. G. J. Ed:Frank Fisher içinde, *Handbook of Public Policy Analysis:Theory, Politics and Methods* (s. 79-87). Boca Raton: CRC Press.
- Stockmann, R., Meyer, W., Taube, L. (2020). *The institutionalisation of evaluation in Europe: A synthesis*. Switzerland: Palgrave Macmillian.
- Trochim, W. M. (2009). New directions for evaluation., M. M. W.M.K. Trochim içinde, *Evaluation Policy and Evaluation Practice*. 13-32.
- Yıldırım, A. & Yıldırım, K. E. (2017). Yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı'nın yönetim açısından etkinliği. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*. 9 (2). 17-29.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Teşekkür: -

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Acknowledgement: -
